

Борис Кривокапић*

*Пословни и правни факултет, Универзитет „Унион –
Никола Тесла“, Београд*

МЕЂУНАРОДНИ ИНЦИДЕНТИ – ПОЈАМ И ВРСТЕ

Сажетак

Рад се бави сложеним проблемом међународних инцидената, који има и теоријски и практични значај. У уводном делу обрађен је појам међународног инцидента, који је дефинисан као неки непријатан случај, мали сукоб и слично, који угрожава или квари односе у међународној заједници, а посебно између држава или изазива друге више или мање изражене штетне последице. Затим је указано на одређене сличности и разлике између међународних инцидената, спорова, криза и конфликта. Други део рада садржи класификацију међународних инцидената према разлозима због којих настају. Ту је указано да инциденти могу настати као последица одлука влада појединих држава, деловања државних органа независно од воље владе, акција независних појединаца, несрећних случајева, природних догађаја, али и из разних других разлога, па чак и услед поступака животиња. Следећи део рада бави се врстама инцидената према њиховој природи при чему су посебно обрађени војни инциденти, гранични инциденти, атентати и дипломатски инциденти, зато што они најчешће избијају између држава и што њихове последице могу бити врло тешке. Коначно, последњи део рада бави се врстама инцидената према њиховим последицама. Ту су дати анализа и примери инцидената који су се претворили у спорове,

* Контакт: krivokapicboris@yahoo.com

инцидената који су прерасли у кризе и, на крају, инцидената који су се изродили у конфликте, било да је неко искористио одређене догађаје или чак сам створио инциденте да би могао да их искористи за своје циљеве, па и започињање оружаног сукоба. Рад садржи заиста велики број примера из праксе, од којих су неки заборављени, а други се тичу најновијих збивања.

Кључне речи: *међународно право, међународни инциденти, међународни спорови, међународне кризе, међународни конфликти*

МЕЂУНАРОДНИ ИНЦИДЕНТ

Под међународним инцидентом обично се има у виду неки непријатан случај, мали сукоб и слично, који угрожава или квари односе у међународној заједници, а посебно између држава или изазива друге више или мање изражене штетне последице.

Ближе гледајући под инцидентима подразумевамо како непожељан, опасан или штетан догађај који су изазвали људи (инцидент у ужем смислу) тако и незгоде или несреће које су се догодиле случајно или дејством више силе, а не као резултат људске воље.

Инциденти су често у вези са међународним споровима, кризама и конфликтима. Штавише, тешки инциденти могу ескалирати у неки од поменутих облика односа. Па ипак, међу њима у принципу постоји разлика (Кривокапић 2017, 250-285).

Премда постоје његове различите дефиниције, неће се погрешити ако се каже да се међународни спор своди на довољно озбиљно неслагање између два или више субјеката међународног права, одн. међународних односа у погледу неке чињенице или права, одн. супротстављање њихових субјективних права, различитих интереса, ставова и аргумената.

Иако међународни инциденти и спорови често воде једни другима, између њих постоји начелна разлика. Спор је различито гледање на неки проблем, сукоб интереса, неслагање

око постојања или непостојања неке чињенице или садржине одређених права и обавеза, док је инцидент – догађај и његова непосредна последица. Спор може постојати и само зато што стране које су уплетене у њега различито гледају на тумачење неког уговора, долазак неке личности на одређену функцију, то где треба да пролази државна граница, то да ли одређени субјект има нека права итд. При томе, не рачунајући давање супротстављених изјава, оцена и захтева, за настанак спора није потребна никаква акција, посебно не акција „на терену“. Напротив, инцидент је нека радња, нека акција, укључујући њене последице – хапшење страног дипломате, заплена страног брода, повреда страног ваздушног простора, обарање страног ваздухоплова итд.

Слично томе и криза често је изазвана неким инцидентом, али ипак представља другачију појаву (разне дефиниције међународних криза види код: Işyar 2008, 1-10; Зорић 2010, 294-299; Иљин 2008, 83). О кризама се може говорити у ширем и ужем смислу.

У ширем значењу, под међународном кризом се има у виду озбиљан проблем који је захватио читав свет, већи део света, одређени регион или макар задире у интересе и односе две или више држава. Тако се нпр. говори о светској економској кризи, талачкој кризи, избегличкој кризи, нафтној кризи итд. У ужем значењу међународном кризом назива се заостравање односа, нарочито озбиљан спор, поремећај односа и конфронтација између две или више држава или других субјеката међународних односа у вези са неким конкретним проблемом политичке, војне, економске, идеолошке и сличне природе. Понекад се ово стање описује као „ни рат, ни мир“ (Houben 2005, 12).

Без обзира на то да ли се криза схвата у ширем или ужем смислу, њу по природи ствари изазива неки догађај или сплет околности. Стога би се могло рећи да је криза инцидент који је измакао контроли. Па ипак, она се разликује од инцидента по низу елемената - по природи (инцидент је догађај, а криза стање односа), трајању (инцидент се догоди, а криза траје), начину решавања (инцидент се обично решава на основу заједничке истраге и објективног налаза, а криза заједничким споразумом,

често на бази компромиса) итд. Уосталом, огромна већина инцидената не прераста у кризу.

Најзад, у правној, социолошкој, политиколошкој, филозофској и другој литератури нема сагласности око тога шта је конфликт, када он постоји и по чему се разликује од сличних појава, посебно од инцидента и кризе (Лебедева 1999, 12-22, 36-45). Нама се чини да се може рећи да је конфликт назив за оштро супротстављање ставова, озбиљну препирку, кораке који се свесно предузимају у неспојивим правцима и слично, а у посебном значењу за најгори облик нарушавања пријатељских односа између држава – оружани сукоб (Кривокапић 2017¹, 451-464). У односу на инцидент, конфликт се обично разликује по разлогу настанка (инциденти су последица неке радње, док конфликти могу настати и само због међусобне мржње или другог ирационалног разлога), природи (подразумева сучељавање интереса, идеја, ставова и слично, што не мора постојати код инцидента), дужини трајања (конфликт подразумева одређено трајање), тежини последица (није правило, али последице конфликта, посебно оружаних, најчешће су много теже од последица инцидената) итд. Па ипак, у неким случајевима може се догодити да исту ситуацију једна страна означи као инцидент, а друга као конфликт (нпр. краткотрајни окршај граничара, ратних бродова, војних авиона и слично).

ВРСТЕ ИНЦИДЕНАТА ПРЕМА РАЗЛОЗИМА ЗБОГ КОЈИХ НАСТАЈУ

Могући су разни међународни инциденти, што значи они који на неки начин укључују две или неколико држава одн. друге одговарајуће субјекте и више или мање утичу на међународне односе, па и мир у свету. Могу настати као последица одлука влада појединих држава, деловања државних органа независно од воље владе, акција независних појединаца, несрећних случајева, природних догађаја, али и из разних других разлога, па чак и услед поступака животиња.

Инциденти изазвани одлуком владе

Када је инцидент изазван одлуком неке владе (мисли се на државну власт у ширем смислу, а не само на министарски савет) то може бити увод у озбиљан сукоб, па и рат. Па ипак, најчешће се све заврши само привременим кварењем односа између држава, дипломатским демаршом (евентуално, повлачењем амбасадора или прекидом дипломатских односа), кратком насилном акцијом и слично. У овом последњем случају примери су разне оружане интервенције, посебно оне које су биле ограниченог циља, релативно краткотрајне и без великих жртава, те се углавном не називају агресијом.

Тако се у пракси повремено срећу упади оружаних снага једне државе у другу ради ослобађања сопствених држављана, неутрализације терориста и слично. У таквим случајевима често нема међународног спора као таквог, као што нема ни стварног међународног сукоба, већ се ради о муњевитој акцији коју страна која је предузима доживљава као неку врсту самопомоћи (Кривокапић 2017, 79-83) чак и ако тиме крши међународно право. Конкретни примери су оружана интервенција САД против Камбоце у вези са пленидбом брода *Mayaguez* (1975),¹ акција израелских командоса на аеродрому Ентебе (1976),² акција египатских командоса на аеродрому у Ларнаки (1978)³ и др.

1 Камбоца је због уласка у њене морске воде узаптила амерички трговачки брод "Mayaguez" са 40 чланова посаде, али је убрзо најавила да ће пустити и брод и посаду. Ипак, САД су одмах војно интервенисале, што је довело до тога да је у непотребној акцији, погинуо 41 и рањено 50 америчких војника, с тим да су губици Камбоце непознати, али су несумњиво били још већи.

2 Израелски командоси су упали на аеродром Ентебе у Уганди ради спашавања израелских грађана – путника отетог француског авиона, које је група палестинских терориста држала као таоце. У том подухвату, изведеном не само без сагласности већ и без обавештавања владе Уганде, успели су да ослободе таоце и при томе убили свих 8 отмичара, 45 угандских војника и 3 таоца, а од ватре угандских војника страдао је израелски официр који је командовао акцијом.

3 Двојица терориста убила су учесника међународног скупа на Кипру, Египћанина Ј. Себаија, блиског пријатеља египатског председника А. Садата. Остале присутне су узели за таоце и авионом који су добили од кипарских власти заједно са 11 таласа и 4 члана посаде одлетели ка Блиском Истоку. Пошто ниједна држава није пристала да их прими, вратили су се у Ларнаку. Тада је на своју руку силом интервенисало око 60 египатских командоса који су долетели војним ваздухопловом којем су кипарске власти одобриле слетање, не знајући да су у њему специјалци. То је резултирало разменом ватре између њих и кипарске националне гарде у којој је убијено 15 и рањено отприлике још толико Египћана. Да ствар буде гора, интервенција командоса била је непотребна, јер је након успешних преговора већ почело ослобађање таласа.

Инцидент који је изазван одлуком владе неке државе може настати и из других разлога. Посебно чести су они у вези са граничним и територијалним споровима. Један од многобројних примера везан је заузимање ненасељеног острвца Перехил, како га зову Шпанци, односно Леила, како га зову Мароканци, које је предмет дугогодишњег спора између поменутих земаља. Када се 2002. група мароканских подофицира искрцала на острву, подигла тамо осматрачки пункт и развила заставу своје земље, Шпанија је ради њиховог хитног протеривања ангажовала специјалне јединице, авионе, хеликоптере и ратне бродове. Све се, срећом, завршило без жртава.

Инцидент који је изазван одлуком владе не мора бити војне природе. У неким случајевима инциденти настају зато што органи једне државе (тајне службе, специјалне јединице и слично) врше одређене акције на територији стране земље. Те акције не морају имати оружани карактер у ужем смислу, већ се могу састојати у хапшењу или отмици некога,⁴ убиству одређеног лица (нпр. политичког дисидента који живи у иностранству или вође терористичке организације) и слично.

Поред наведеног, могући су и међународни инциденти ове врсте који уопште не значе примену силе. Примери су разни дипломатски и слични инциденти који могу имати озбиљне последице, али сами по себи настају ненасилним путем.

Инциденти изазвани деловањем државних органа, независно од одлуке владе

Државни органи или службеници могу изазвати међународни инцидент и онда када предузимају неку акцију на своју руку, а не зато што остварују наређење или инструкције власти своје земље. Тако нпр. полицајци могу ухапсити и малтретирати, па и убити страног дипломату, иако им то нико

4 Пример је случај А. Ајхмана који је у нацистичкој Немачкој руководио истребљењем Јевреја. Агенти израелског Мосада открили су га у Аргентини и одатле 1960. отели и тајно пребацили у Израел, где је на јавном процесу осуђен за злочине против човечности и погубљен. Независно од чињенице да се радило о спорој, али достигнујој правди одн. заслуженој казни, сама отмица представљала је међународни инцидент, јер такви акти нису у складу са међународним правом и не би смели да се догађају.

није наредио и премда знају да се ради о личности која ужива дипломатске привилегије и имунитете.

Подразумева се да и у овим случајевима односна држава сноси одговорност за акте својих органа, да је дужна да се извини, надокнади штету и казни кривце. Ипак, такав инцидент најчешће неће тешко повредити односе између држава које су уплетене у њега. Примери су оно што се догодило 1858. у Београду (у то време под турском влашћу) када је турски војник без икаквог повода камењем и бајонетом напао и тешко повредио британског конзула који је након дужег лечења подлегао ранама;⁵ атентат на руског престолонаследника и каснијег цара Николаја II у Јапану 1891, извршен од стране јапанског полицајца;⁶ убиство руског конзула у Косовској Митровици (тада део Турске) 1903. године, од стране турског војника;⁷ убиство руског конзула у Битољу (тада део Турске) 1903. године, од стране турског жандарма;⁸ итд.

Инциденти изазвани акцијама државних органа могу бити и резултат сплета околности. Пример је догађај у Северном мору 1904. године, познат као Инцидент на Догер Бенку (енгл. *Dogger Benk Incident*) који је био последица заблуде и претворио се у озбиљан међудржавни спор.⁹

5 Београдски паша Осман ухапсио је 30 војника и официра који су били уплетени у тај случај и лично се извинио конзулу, а затим су као један вид сатисфакције, на церемонији којој је присуствовао британски амбасадор испале не салве из 21 топа и свирала је турска војна музика.

6 Док се после излета враћао у Кјото, напао га је јапански полицајца, успевши да га катаном 2 пута посече по глави. Мотиви нападача нису никада разјашњени, али се верује да се радило о мржњи према странцима и томе да је почасте које су указане странцу, доживео као увреду јапанског императора и народа. Осуђен је на доживотну робију (умро је у тамници после само 3 месеца, наводно од упале плућа), јапански министри унутрашњих послова, спољних послова и правде дали су оставке, а гувернер области у којој се напад догодио је смењен. Између Русије и Јапана није због овог инцидента избио конфликт, нити је настао спор.

7 На њега је са леђа пуцао каплар турске војске, етнички Албанац, који је ухваћен и признао да је то урадио по наговору вођа локалних Албанаца. Након 10 дана конзул је умро од последица рањавања.

8 На улазу у град убио га је турски жандарм – етнички Албанац, који му је пуцао у главу и стомак. Пошто је то било друго убиство руских конзула у Турској у размаку од свега 4 месеца, из Севастопоља је ка обалама Турске испловила ескадра од 14 бродова. Чинили се да је рат неизбежан. Спречен је захваљујући хитном предузимању корака – турски султан Абдул-Хамид II извинио се руском цару Николају II: убица и његов саучесник су одмах погубљени; Али Риза-паша, валија (гувернер) Битољског вилаета који је имао везе са атентатом је осуђен и протеран у Либију; из затвора су пуштени македонски сељаци.

9 У току руско-јапанског рата, руска ескадра под командом адмирала Рождественског, на путу ка Јапану је у средишњем делу Северног мора који се зове Догер Бенк 22.10.1904.

Инциденти изазвани акцијама независних појединаца и група

Типични примери су разни терористички акти који су погодили интересе две или више држава. То ће бити случај ако су жртве и/или нападачи странци, ако је напад извршен на дипломатско представништво, саобраћајна средства и/или држављане односне земље у иностранству и слично. Међународни карактер ових инцидената огледа се и у њиховим последицама – они могу изазвати страх и панику прекограничних размера; довести до прекида или ометања међународног саобраћаја; изазвати тешке штетне последице по здравље и животну средину (нпр. у случају да терористи користе „прљаву“ или атомску бомбу) итд. Без обзира на све то, онда када се не могу приписати ниједној држави (када нема доказа да је нека земља на било који начин помогла терористе) ови догађаји сами по себи не отварају међународни спор нити воде сукобу између држава.

У историји, па и савременој пракси било је много терористичких и других напада на дипломатско-конзуларна представништва¹⁰ и саме стране високе државне функционере и дипломатско-конзуларне представнике. Животе су изгубили дипломате САД у Гватемали 1968, Картуму 1973, Никозији 1974, Бејруту 1976, Кабулу 1979, Паризу 1982, Атини 1988, Аману 2002, Картуму 2008, Бенгазији 2012; Уједињеног Краљевства у Ирској 1976, Хагу 1979, Истанбулу 2003; Турске у Санта Барбари (САД) 1973, Бечу 1975, Паризу 1975. и 1981,

грешком напала групу од 48 британских рибарских бродова за које јој се учинило да су јапанске торпиљерке. Један британски брод је потопљен, 2 британска морнара су погинула, а 6 је рањено. Када је Британија енергично протестовала тражећи извинење, велику накнаду штете. и строго кажњае одговорног официра, питање је поверено међународној истражној комисији која је заседала у Паризу, а чинили су је по један високи морнарнички официр из Русије, Велике Британије, Француске, Аустро-Угарске и САД. Она је прогласила Русију кривом, али је приметила да се заблуда у извесној мери може оправдати. Русија је прихватила одлуку и исплатила британској влади на име одштете 65.000 фунти, док је Британија одустала од инсистирања на кажњавању руског адмирала.

10 Нпр. заузимање шпанске амбасале у Гватемали 1980. од стране фармера, радника и студената и окршај са полицијом у којем је амбасада спаљена; заузимање иранске амбасале у Лондону 1980. од стране арапских сепаратиста и талачка криза која је завршена упадом специјалаца и ликвидацијом терориста; самоубилачки бомбашки напади на ирачку амбасаду у Бејруту 1981, америчку амбасаду у Бејруту 1983. и 1984, индијску амбасаду у Кабулу 2009. и иранску амбасаду у Бејруту 2013; напади на амбасаду Турске у Лисабону 1983, Египта у Исламабаду 1995, Јордана у Багдаду 2003 итд.

Атини 1980. и 1984, Отави 1982, Београду 1983, Багдаду 1993; итд. Неке од њих нападачи су упуцали на улици, друге су отели и убили, трећи су колима нагазили на подметнуту мину, четврти су страдали у експлозији аутомобила-бомбе итд.

Један од новијих случајева је убиство 19.12.2016. у Анкари амбасадора Русије А. Карлова. док је држао говор на отварању изложбе фотографија о Русији. Њега је, узвикујући пароле у вези са ратом у Сирији (у којем је Русија подржавала легалну владу у Дамаску, а Турска њене противнике) из непосредне близине са 9 хитаца са леђа погодио припадник турске специјалне полиције који у том тренутку није био на дужности. Убиство се догодило пред бројним ТВ камерама, а убицу је ликвидирала противтерористичка јединица.

Инциденти се могу огледати и у нападима друге врсте, као што су пребијање, гађање разним предметима (јајима, кесама са бојом, ципелама¹¹ итд.). Нарочито су честе отмице дипломата, па је за њих скован и посебан термин *дипломатска* одн. енгл. *diplomapping* (Baumann 1973, 32, 100).

Посебан проблем настаје када постоји сумња, а тим пре када се појаве докази да премда су наоко инцидент изазвали појединци, иза њега заправо стоје одређене државе и њихове службе. То може довести до погоршања односа, узвратних мера, па и оружаног сукоба.

Инциденти изазвани несрећним случајевима и природним догађајима

Понекад се јављају међународни инциденти који су настали као резултат догађаја до којих је дошло без људске воље. Када произведу штетне последице, државе обично притичу у помоћ једна другој, како би се спасило становништво, спречило ширење заразе или велико оштећење животне средине и слично. Међутим, исто тако могу да се отворе и спорна питања, посебно у вези са обавезом накнаде претрпљене штете.

¹¹ Тако је 2008. у Багдаду један ирачки новинар током прес конференције гађао председника САД Џорџа Буша ципелама, због чега је провео 9 месеци у затвору. Гађање некога обућом се у арапском свету сматра тешком увредом.

Неки од примера из праксе су: пад совјетског шпијунског сателита *Космос 954* на територију Канаде (1978),¹² нуклеарна катастрофа у Чернобиљу (1986),¹³ експлозија нафтне платформе у Мексичком заливу (2010)¹⁴ итд.

Када се утврди да је посреди несрећан случај, обично све на томе и остане. Међутим, понекад је тешко одагнати сумњу да није у питању несрећа већ нешто друго.

Пример је пад 10.4.2010. у близини Смољенска (Русија) авиона високе пољске делегације на челу са председником Л. Качинским. Погинули су сви путници и чланови посаде – њих 96. По званичној верзији авион се срушио због густе магле. Премда је контрола лета покушавала да га преусмери на други аеродром, пилоти су то одбили и авион је приликом четвртог покушаја слетања ударио у дрвеће (капетанов електронски мерач висине је из неког разлога показивао 170 м већу висину од стварне). Након истраге, пољска влада је признала да је за удес крив пилот, али је истакла да је делом одговорна и руска контрола лета која је авиону дала погрешне податке о његовој позицији. Да све буде замршеније, комисија посланика пољског Сејма дошла је до закључка да су се свега неколико секунди пре пада у авиону догодиле две експлозије - прва на левом крилу, а друга у самом репу. Пољске новине су писале да су на остацима авиона нађени трагови експлозива, али је пољски ја тужилац то негирао.

12 Жртва није било, али пошто је сателит био на нуклеарни погон, изазвао је радиоактивно загађење подручја у коме је пао. СССР је на име одштете исплатио Канади договорених 3 милиона канадских долара.

13 Експлозија реактора у атомској централи у Припјату, на територији Украјине, тада у саставу СССР избацила је у ваздух 8 тона радиоактивног отпада, изазвавши радијацију 400 пута већу од оне настале од атомске бомбе бачене на Хиросиму. Радиоактивни облаци проширили су се на велики део Европе, више од хиљаду километара далеко. Интензивно ослобађање радиоактивних елемената заустављено је тек после неколико дана, када је реактор обложен бетонским „саркофагом“. То је пример догађаја у коме је легалном активношћу – производњом електричне енергије, услед несрећног случаја причињена огромна штета другим државама - тешка обољења становништва, контаминација земљишта и вода итд.

14 На 42 миље (око 80 км) од обала Луизијане (САД) експлодирала је, запалила се и потонула велика нафтна платформа *Deepwater Horizon* британске компаније *BP*. Погинуло је 11 и повређено 17 чланова посаде. За 87 дана, колико је трајао процес затварања изливања нафте и гаса, из бушотине на дубини око 1.600 м, истекло је 500.000 до 1.000.000 тона сирове нафте. Нафтна мрља захватила је 176.000 км² површине мора, а загађено је и око 3.100 км² морског дна и више од 1.700 км обале САД, што је изазвало еколошку катастрофу.

Овакви догађаји стављају на пробу међусобно поверење и пријатељске односе укључених држава. Лако се може догодити да једна страна не прихвати да се инцидент догодио услед случаја или више силе и оптужи другу страну да стоји иза свега. Тада може избити озбиљан спор, а било је и ратова који су започети на тој основи.

Један од познатих примера је експлозија 1898. на оклопној крстарици *Мејн (USS Maine)* укотвљеној пред Хаваном. Брод је експлодирао и потонуо под неразјашњеним околностима, одневши живот 266 чланова посаде. Пошто је Куба била под шпанском влашћу, САД су оптужиле Шпанију, почеле рат против ње и одузеле јој Кубу. Остале су многе спекулације, од тога да је брод уништен шпанском мином која је ноћу примакнута уз бок брода, до тога да су САД саме исконструисале догађај, како би добиле повод за већ планирани рат. Данас се углавном сматра да је у одељењу за угаљ избио пожар, који се проширио на складиште муниције.

Инциденти које су изазвале животиње

Ма како необично може изгледати, неки међународни инциденти избили су због поступака животиња.

Један од њих познат као *Рат због свиње* (1859) почео је тако што је у граничном подручју око острва Сан Хуан, на које су претендовале Велика Британија и САД, амерички фармер убио свињу неког Ирца која му је улазила у башту и јела кромпир. Понудио је да плати 10 долара за животињу, али је Ирац тражио 100 долара. Тада се наљутио и рекао да неће ништа да плати јер је свиња била на његовом имању. Пошто су британске власти запретиле да ће га ухапсити, тражио је заштиту од САД. Дошло је до гомилања трупа са обе стране, укључујући пешадију, топове и ратне бродове. Срећом, заповедници сучељених снага имали су наређење да не нападају први, тако да се све завршило међусобним довикивањем увреда. Када су обавештени Вашингтон и Лондон, предузети су хитни кораци да се путем преговора смањи напетост, повуку војне снаге и ствари врате у нормалне токове.

Занимљив је и Петрички инцидент (1925) који се догодио тако што је грчком граничару на грчко-бугарској граници пас прешао на територију Бугарске. Граничар је потрчао за њим и прешао границу, на шта су бугарски граничари пуцали и убили га. Када су грчки граничари покушали да узму његово тело, дошло је до размене ватре. Грчка је од Бугарске захтевала да у року од 48 сати казни кривце, извини се и плати накнаду штете у износу од 1 милион француских франака. Да би појачала захтев послала је војску која је окупирала део бугарске територије, што је довело до рата између две земље у којем су животе изгубили 122 Грка и 19 Бугара. Конфликт је решен интервенцијом Друштва народа које је Грчку означило као агресора и обавезало је да плати Бугарској 45.000 фунти за накнаду штете, зато што према истражној комисији Друштва која се бавила овим питањем, није било основа да Грчка запоседне део бугарске територије, док је, са друге стране, Грчка изазвала губитке живота и патње бугарског становништва.

Премда је све почело нечим што су учиниле животиње, мора се признати да у оба наведена случаја инциденте нису изазвале оне саме, већ људи – фармер и власник свиње који нису могли да се договоре око висине обештећења односно грчки граничар који је прешао границу и бугарски војници који су га убили.

ВРСТЕ ИНЦИДЕНАТА ПРЕМА ЊИХОВОЈ ПРИРОДИ

Ова подела почива на томе о којој врсти односа се ради одн. о каквој врсти догађаја и њихових последице је реч. У принципу, истоврсни субјекти могу изазвати различите инциденте. И обрнуто, исту врсту инцидента (нпр. атентат) могу изазвати разни фактори – и владе, и државни органи који делују без одобрења владе, и групе, па чак и појединци.

Премда су могуће и другачије класификације, од посебног интереса су војни инциденти, гранични инциденти, атентати и дипломатски инциденти. Ово зато што они најчешће или искључиво избијају између држава и што њихове последице могу бити врло тешке. Подела није потпуна и релативна је јер инциденти често имају истовремено неколико обележја. Тако нпр. војна провокација на граници може се посматрати и

као војни и као гранични инцидент; покушај убиства страног дипломатског представника може се схватити и као атентат и као тежак дипломатски инцидент итд.

Оружани инциденти

Релативно су чести и потенцијално веома опасни. Могу се састојати у самоопаљењу оружја на територију друге земље, у заустављању или потапању брода, у упаду оружаних снага једне државе на територију друге и слично. Неки од примера су већ поменути инциденти на аеродромима Ентебе и Ларнака.

Један од најпознатијих инцидента војне природе који су се догодили после Другог светског рата изазван је тиме што су 22.10.1946, пролазећи кроз Крфски мореуз без претходног тражења одобрења од Албаније, 4 британска ратна брода наишла на мине, при чему су два разарача оштећена, 44 члана посаде су погинула, а 42 је рањено. Албанија, коју је Британија оптужила да је положила мине или дозволила трећој сили да то учини, негирала је своју умешаност и за све оптужила Грчку. Убрзо након инцидента, јединице британске ратне морнарице су, трагајући за доказима о одговорности за удес, без сагласности Албаније претражиле воде мореуза и уклониле из њих 22 мине. Пошто инцидент није могао бити решен пред Саветом безбедности (због вета СССР) Британија га је изнела пред Међународни суд правде. Албанија је најпре оспоравала надлежност Суда, а затим је истакла противзахтев оптуживши Британију за повреду суверенитета албанске територије због слања ратних бродова у албанске територијалне воде и зато што је самовољно спровела операцију чишћења мина у албанским водама после удеса. Мада није прихватио претпоставку да је Албанија поставила мине, Суд је закључио да је она по међународном праву одговорна за експлозије које су се догодиле у њеним водама и за штету и губитак живота који су настали као последица тога и да је дужна да надокнади причињену штету. Поводом албанског противзахтева, није прихватио да је пролазак британских бродова кроз мореуз представљао повреду албанског суверенитета, већ је истакао да Крфски мореуз улази у међународне пловне путеве на којима обална држава не може забранити нешкодљиви пролазак у доба мира.

У погледу друге албанске оптужбе, утврдио је да су британске операције чишћења предузете након експлозија без сагласности обалне државе представљале кршење албанске суверености и биле противне међународном праву. Након вештачења, Суд је утврдио износ накнаде штете (843.947 фунти) који је Албанија дужна да надокнади Великој Британији за оштећење бродова и људске жртве.¹⁵

Међу познате војне инциденте спада и обарање 1.5.1960. изнад СССР америчког шпијунског авиона У-2 (U-2) којим је пилотирао. Оборен је ракетама земља-ваздух на висини од 20.000 м. Совјети су знали да Американци од 1956. у У-2 надлећу њихову територију и снимају стратешке објекте, али је због висине лета шпијунских летелица нису могли да их оборе све док није развијена ракета С-75.

За време Кубанске ракетне кризе (1962) у току само једног дана, 27.10.1962, који је код Американаца са разлогом познат као „Црна субота“, догодила су се чак 3 тешка инцидента. Прво је изнад Кубе оборен амерички шпијунски авион У-2 којом приликом је погинуо пилот. Само 71 минут касније други У-2 је, због наводне грешке у навигацији, ушао дубоко у ваздушни простор СССР. Сматрајући да је у питању нуклеарни бомбардер, Совјети су послали МиГ-ове да га пресретну. Истовремено, САД су као подршку У-2 послали ловце Ф-102, наоружане нуклеарним пројектиlima. Срећом, У-2 је на време променио курс и напустио ваздушни простор СССР. тако да је избегнут ваздушни окршај са несагледивим последицама. Коначно, крајем тог истог дана, у близини Кубе 12 америчких ратних бродова опколило је и дубинским минама гађало совјетску подморницу Б-59, не знајући да је наоружана нуклеарним торпедима. Капетан, који неколика дана није био у радио-вези са Москвом, помислио је да је почео рат и хтео да одговори испаливањем нуклеарног пројектила. Срећом, по протоколу за такву акцију требало је да се сложе три највиша официра. Капетан није добио подршку преостале двојице, те је ова епизода добила срећан крај.¹⁶ Ови догађаји утицали су

¹⁵ Албанија није испунила те своје обавезе из пресуде, али Британија није од Савета безбедности тражила да обезбеди извршење пресуде, мада је на то имала право сходно чл. 94/2 Повеље УН. Питање је коначно решено 1996, када су две земље постигле поравнање пребијањем за неке албанске захтеве против Британије.

¹⁶ За лансирање нуклеарног оружја тражила се једногласна одлука само двојице –

на владе САД и СССР да се хитно окрену мирном решењу кризе, јер је постало јасно да ће можда већ следећи инцидент изазвати нуклеарни рат.

Познат је и Тонкишки инцидент, како се назива наводни напад торпедних чамаца Северног Вијетнама на разараче САД у Тонкишком заливу 4.8.1964. Послужио је председнику САД Ј. Џонсону да добије од Конгреса одобрење за војно ангажовање против Северног Вијетнама (бомбардовање његове територије) након чега су уследили отворено учешће оружаних снага САД у рату у Вијетнаму и ескалација сукоба. Сва накнадна сазнања сугеришу да заправо није било никаквог напада на америчке бродове.

Занимљив инцидент догодио се 12.4.2014. када је у Црном мору руски тактички бомбардер Су-24 чак 12 пута надлетео амерички ракетни разарач „Доналд Кук“ (*USS Donald Cook*) симулирајући напад на њега. Разарач, снабдевен врхунском електронском и другом технологијом, био је блокиран системом за радио-електронско ометање са руског авиона¹⁷ и читавих 90 минута морао да трпи демонстрацију руске надмоћи.¹⁸

У новије оружане инциденте спадају напади 13.6.2019. на два танкера у близини у Персијском заливу. САД и Велика Британија оптужили су Иран, који је одговорио да се ради о америчкој намешталки. Ни данас, више од годину дана након тог догађаја, није јасно шта се заправо догодило – има тврдњи

заповедника и политичког официра (комесара) али је изузетно за дату подморницу била је потребна сагласност тројице, јер се на њој налазио и командант подморничке флотиле В. А. Архипов. Његово противљење било је довољно да се одустане од торпедног напада. Извори се не слажу око тога да ли је против лансирања нуклеарних торпеда био и политички официр или је пресудила одлука Архипова. Како год било, подморница је послала поруку: „Прекините провокацију“ и испливала на површину, након чега јој је омогућено да се мирно удаљи.

17 Разарач је имао систем *Aegis* за који су САД тврдиле да је супериорно средство противваздушне одбране, али је то постало неупотребљиво услед дејства руског система ометања *Хибини*. То је утолико значајније када се зна да је разарач намењен и опремљен за заштиту конвоја и борбу против летећих објеката, укључујући крстареће ракете. Другим речима, то није обичан брод, већ такав који би требало да, ослањајући се на врхунску електронику, штити себе и друга пливала.

18 Демонстрација је постигла жељени ефекат, што следи из чланака у медијима, из којих се може сазнати да се амерички брод вратио у луку Констанца у Румунији, да је велики број чланова посаде тражио помоћ психолога, а да је њих 27 њих било толико трауматизовао да су одмах тражили отпуст из војске. Истини за вољу, Американци су догађај приказали сасвим другачије - по њима ништа од тога се није догодило, већ су само 2 руска авиона летела у близини брода.

да су бродови погођени торпедима, да су погођени ракетама, да су страдали од магнетних мина, па и да се експлозија догодила због техничког квара. Посебно је занимљиво да се напад догодио баш у време када је у посети Ирану био премијер Јапана Абе (*Shinzo Abe*) који је дошао да посредује у спору између САД и Ирана и помогне да се смање тензије између тих земаља.

Само неколико дана након тога, између истих страна догодили су се нови инциденти. Прво је Иран 20.6.2019. обориле беспилотну летелицу САД вредну 220 милиона долара, тврдећи да је нарушила његов ваздушни простор. САД су то оспориле и инсистирале да је дрон био у међународном простору. Као одговор за обарање скупе летелице председник САД Трамп наредио је ваздушне ударе на три циља у Ирану, али се предомислио, повукао наређење и саопштио да је одобрио кибер нападе на компјутерске системе које користи иранска Исламска Револуционарна Гарда, са циљем да се она онемогући да лансира ракете.

Поменути случајеви су илустрација чињенице да чак и оружани инцидент не мора сам по себи бити део спора, кризе или конфликта нити обавезно мора да прерасте у њих.

Гранични инциденти

У пракси су чести и из много разлога потенцијално нарочито опасни гранични инциденти. Најчешће се свODE на повреду државне границе од стране власти једне државе која је извршена у миру, а према својој природи није отворени оружани напад (агресија) на другу државу.

До таквог инцидента може доћи зато што га је хтела и свесно изазвала једна страна. Тада он представља једну врсту провокације.¹⁹ Примери су напад на граничаре, намерни улазак војног ваздухоплова у ваздушни простор друге земље, рушење или померање граничних белега и слично.

19 У време сукоба са земљама Источног блока (1948-1953) Југославија је на границама са Албанијом, Бугарском, Мађарском и Румунијом доживела 7.877 инцидента у којима је погинуло 17 југословенских граничара.

Инцидент може бити и резултат сплета околности. Тако се нпр. може догодити да војни ваздухоплов због невремена или квара опреме изгуби оријентацију и ненамерно повреди ваздушни простор друге државе; да услед људске или техничке грешке, без кривице која би се могла приписати односној држави буде испаљен пројектил који је погодио територију или неки објект друге државе и слично.

Пример је случај који се догодио 4.7.1989. када је совјетском ловцу МиГ-23М само 41 секунду по полетању са војног аеродрома у Пољској стао мотор. Пошто је то значило неизбежан пад, пилот се катапултирао. Међутим, само 6 секунди након тога, мотор је прорадио те је летелица уместо да се сруши, почела да се пење у вис и нестала у даљини. Совјети су поверовали да је пала у море, не причинивши никоме штету. Испоставило се да је та претпоставка била погрешна - авион је наставио да лети на висини од 12 км, прелетевши 901 км изнад Пољске, ДР Немачке, СР Немачке, Холандије и Белгије. Када је ушао у ваздушни простор СР Немачке пресрела су га два америчка ловца, али, уверивши се да је ненаоружан и без пилота, нису предузела ништа, јер је летео изнад густо насељених подручја. У једном тренутку почео је да се обрушава (вероватно оставши без горива) и пао је на фарму у Белегему у Белгији, усмртивши једно лице. Све се завршило тиме што је СССР исплатио Белгији накнаду штете у износу од 685.000 америчких долара.

Тежак инцидент догодио се 24.11.2015. када је турски ловац Ф-16 на граници са Сиријом оборио руски Су-24. Случај је искомпликован тиме што је изнад Сирије туркменска милиција, под контролом Анкаре, пуцањем са земље убила једног од пилота док се спуштао падобраном (напад на лице које се спасава падобраном је ратни злочин по међународном праву). Турска се правдала да то није био први случај повреде њеног ваздушног простора, да је авион неколико пута опоменут и да није знала да је он руски. Русија је, напротив, доказивала да авион није ушао у вазни простор Турске, а преживели пилот је изјавио да никакве опомене није било. Односи између две земље су се заоштрили. Русија је захтевала да се кривци казне и увела санкције Турској али није прибегла насилним контрамерама. Ипак, политички, економски и други односи

између две земље остали су затегнути све док председник Турске Р. Т. Ердоган није јуна 2016. послао писмо руском председнику В. Путину у којем се извинио у име своје земље и изразио саучешће породици pilota.²⁰

Гранични инциденти могу настати и поводом акција појединаца или група - ако пуцају на територију друге државе, када буду ухваћени у незаконитом преласку државне границе и пруже отпор итд.

Пошто су гранични инциденти, с једне стране, не тако ретки, а с друге, могу утицати на међународне односе, суседне државе унапред закључују споразуме којима регулишу поступак у таквим случајевима – начин утврђивања чињеница и одговорности, начин усвајања мера за отклањање штетних последица и др. На терен одмах излазе погранични официри који врше заједнички увиђај и покушавају да установе основ и начин повреде. Ако се они не могу сложити, на лице места излазе мешовите комисије које имају задатак да утврде чињенично стање и предложи одговарајуће мере. Ако се и са овим не успе, решавање инцидента преноси се на дипломатски терен и подразумева расправљање проблема између централних државних органа (влада одн. ресорних министарстава).

Атентати

Међу тешке међународне инциденте спадају атентати на шефове држава за време њиховог боравка у иностранству или онда када су такви напада извршени у земљи чији су то функционери, али су нападачи страни држављани. Мисли се на атентате иза којих не стоји ниједна држава, јер би у противном такав акт прерастао оквире инцидента и могао се третирати као почетак конфликта. Пример атентата који се, макар у то време, није могао приписати некој држави, је убиство југословенског краља Александра у Марсељу 1934.²¹

20 Са разних страна могло се чути да авион није представљао претњу за Турску (чак и ако је евентуално ушао у њен ваздушни простор, само га је пресекао за неколико секунди) и да се то повремено свугде догађа, али се државе уздржавају од оружане акције. Посебно је занимљиво да је тим поводом Грчка оптужила Анкару за двоструке стандарде и изјавила да није предузела никакве сличне кораке мада су турски авиони само од 2013. повредили њено небо чак 4.013 пута (од тога само од јануара до октобра 2015. чак 1.233 пута).

21 Убио га је Бугарин В. Черноземски, припадник ВМРО која је хтела да од Југославије

Блиски поменути су инциденти који се огледају у нападу на дипломатско-конзуларна представништва или дипломатско-конзуларне представнике, али не од стране органа територијалне државе.

Међународни инцидент може настати и у вези са убиством или покушајем убиства лица у страни држави иза којег стоје службе стране државе. Ту није реч о нападима на функционере стране земље, већ на друга лица која се налазе у иностранству – политичке дисиденте; вође терористичких организација; пребегле шпијуне и војне команданте; бизнисмене, финансијске и медијске магнате који су добили азил у страни држави итд.

Неки од примера су убиство Л. Троцког у Мексику 1940. од стране агента совјетске тајне службе; ликвидација у Минхену 1959. вође националистичког украјинског покрета С. Бандере (агент КГБ испалио је у њега метак са цијанкалијем); убиство 1961. премијера Конга Патриса Лумунбе у режији Велике Британије и САД; низ убистава припадника тзв. непријатељске емиграције које је организовала југословенска УДБА; убиство 15-так лица које су Израелци прогласили одговорним за терористички напад на своје спортисте на Олимпијским играма у Минхену 1972; убиство бугарског дисидента Г. Маркова у Лондону 1978. од стране бугарске тајне службе (убијен отровном куглицом која му је испалена у ногу из посебно конструисаног кишобрана); убиство вође терористичке Ал Каиде Осаме бин Ладена у његовом дому у Аботабаду у Пакистану 2011. у акцији америчких командоса; итд. Такве акције по правилу добијају димензију озбиљног или чак великог међународног инцидента и неретко изазивају реакцију других држава (Кривокапић 2018, 201-228).

Често нема доказа да иза смрти неких личности стоје обавештајне службе, али су присутне сумње. Понекад је и то довољно да се узвитла велика прашина. Један од познатих примера је недовољно расветљена смрт принцезе Дајане у саобраћајној несрећи 1997, за шта су неки оптужили британску тајну службу којој није одговарао предстојећи брак принцезе са њеним вереником Египћанином Доди Фаједом. Ово посебно зато што је тај брак подразумевао могућност да бивша жена

отргне Македонију. Касније је доказано да су умешани били и хрватске усташе али и Италија, Немачка и Мађарска.

британског принца (Чарлса) и мајка будућег британског краља и пређе у ислам и роди децу која ће бити муслиманске вере.

Велику пажњу привукла је смрт у Лондону 2006. руског дисидента, бившег потпуковника ФСБ А. Литвињенка услед тровања радиоактивним полонијумом, за шта су Британци оптужили Русију, премда су се у јавности јавила и друга тумачења овог догађаја.

Међународни инцидент са озбиљним последицама може настати и само на бази оптужбе једне стране. Пример је тровање у Солзберију у Енглеској 4.3.2018. бившег двоструког агента С. Скрипаља и његове ћерке. Премда није пружила никакве доказе, па ни објашњење зашто би Русија хтела да убије шпијуна који више никоме није интересантан,²² па још да га убије на сасвим непрактичан начин (бојним отровом) Британија је оптужила Русију. Као санкцију, Лондон је протерао 23, а његови западни савезници, у знак солидарности, протерали су још 130 руских дипломата.²³ Све то премда је и до данас (јул 2020) једини „доказ“ тврдња тадашње британске премијерке Терезе Меј да иза свега „врло вероватно“ (*highly likely*) стоји Москва. Тако је нејасан догађај без стварних доказа и са мноштвом противречности и отворених питања²⁴ прерастао у међународни инцидент.

Дипломатски инциденти

У пракси су чести дипломатски инциденти тј. они који се јављају у материји међународног представљања држава и других субјеката међународног права. Могу бити различитог

22 Скрипаљ је у Русији осуђен на 13 година затвора. Одслужено је велики део казне када га је 2010. председник Д. Медведев помиловао да би са још 3 западна шпијуна био размењен за групу руских обавештајца ухваћених у САД. Од тада је живео у Великој Британији која му је дала своје држављанство.

23 Премда би било противно здравом разуму да Кремљ учини непрактичан и сувише спектакуларан акт, као што је напад бојним отровом, на безначајну личност и то свега неколико дана пред председничке изборе у Русији, са Британијом се солидарисало 30 држава. Већина је прогласила непожељним 1 или 2 руских дипломатских представника, с тим, да је Украјина протерала њих 13, а САД - чак 60.

24 Поред осталог, остало је нејасно како су Скрипаљ и ћерка успели да се опораве од наводног напада моћним бојним отровом „Новићок“, дакле не од „обичног“ отрова, већ од оружја за масовно уништење.

облика, различите тежине и могу изазвати врло различите последице.

Постоје не само када се спорне активности предузимају на штету или могу приписати дипломатском представнику акредитованом у држави пријема, већ и када се такве активности односе на високе функционере стране државе или међународне организације.

У ужем смислу, то су инциденти који се непосредно тичу дипломатских (међународних) односа одн. дипломатских функција, привилегија и имунитета; повреде угледа неке земље и њених највиших функционера и слично. Тако нпр. озбиљан инцидент би представљала тешка повреда дипломатских привилегија и имунитета дипломатског представништва или представника од стране државе пријема – незвани упад органа територијалне државе у страну амбасаду; убиство, хапшење или малтретирање дипломате и слично.

Пример је инцидент који је избио у Софији почетком 20-их година XX века у вези са тим што је бугарска обавештајна служба покушала да из стана војног аташеа Краљевине СХС тајно узме поверљиве документе, а када је то откривено, да то прикаже као безазлени догађај (љубавну аферу кућне помоћнице). Међутим, када је доказано да се радило о кршењу дипломатских имунитета, Бугарска се извинила и дала формалну сатисфакцију у виду дефилеа војне јединице пред посланством Краљевине СХС (Митић 2002, 174).

Озбиљан дипломатски инцидент постојао би и у случају да се приликом дочека страног шефа државе интонира погрешна химна (свечана песма претходног режима или неке друге земље) или истакне погрешна застава. Разуме се, могуће је и да инцидент изазове и сам страни функционер (гост).²⁵

Тежак дипломатски инцидент представља и злоупотреба положаја одн. дипломатских привилегија и имунитета од стране страног дипломатског представника – када се он меша у унутрашње ствари државе пријема; када подстиче

25 Тако је 30.11.2011. у Бања Луци отказан састанак председавајућег Председништва БиХ Н. Радмановића и министра иностраних послова Турске А. Давутоглуа због дипломатског инцидента који је изазвао гост – тражио је да се скине застава Републике Српске из сале за састанке и каснио на састанак 75 минута.

сепаратистичке покрете у територијалној држави или обарање владе те земље; када даје изјаве које вређају достојанство државе пријема и њених функционера; када је ухваћен у шпијунажи и слично.

У дипломатске инциденте у ширем смислу спадају нежељени догађаји који су само на неки начин везани за дипломатске представнике. Ту се о дипломатским инцидентима говори само зато што су некако укључене стране дипломате, мада оне делују ван граница својих функција и овлашћења. Стога ови догађаји углавном не утичу на међудржавне односе. Такав случај биће нпр. ако дипломатски представник државе А убије у држави пријема (држава Б) представника државе В или неко друго лице, али то учини из личних разлога (нпр. због љубоморе, јер је открио да га жена или љубавник вара са убијеним); ако страни дипломата под дејством алкохола или возећи аутомобил недозвољеном брзином убије или тешко повреди некога: ако страни дипломата буде ухваћен у шверцу оружја, дроге, цигарета, коришћењу услуга проститутки, примању мита, вршењу јавних изгреда (нпр. туча у пијаном стању) и слично. У редовним приликама то неће прерасти у међудржавни спор, кризу или конфликт, већ ће се највероватније завршити повлачењем дипломате, његовим кажњавањем од стране државе именована (кад се врати у ту земљу) и, када томе има места, званичним извињењем и плаћањем причињене штете.

Навешћемо и неколицину занимљивих примера из праксе. Југословенски амбасадор повучен је пре времена на захтев афричке земље у којој је био акредитован, јер је себи дозволио да пред ТВ камерама загрли шефа те државе - то је протумачено као увреда шефа те државе, јер је слика била неукусна пошто је амбасадор био висок и крупан, а шеф државе ситан. У другом случају, југословенски амбасадор у Тунису, премда су га два саветника убеђивала да иде на пријем поводом националног празника Француске, одлучио је да уместо тога остане на плажи. То, разуме се, није остало непримећено. Да ствар буде гора, француски амбасадор био је доајен дипломатског кора. Југославија је повукла недораслог амбасадора и на његово место послала искусног дипломату

коме је требало много труда да изглади инцидент који је изазвао његов претходник (Петровић 2001, 74, 124-125).

Занимљив и по много у специфичан случај догодио се пре скоро пола века у Либији. Италијански конзул био је позван на неку свечаност. Међутим, када је покушао да прође куда је кренуо, зауставио га је полицајац и није хтео да га пропусти, терајући га да иде заобилазним путем. Када се конзул заинатио (у њему се узбуркала врела латинска крв) и позвао на своју функцију, полицајац му је дословце рекао: „Конзул и магарац, за мене је исто!“ На то се конзул вратио у конзулат и истакао натпис да се држављанима Либије до даљег неће издавати визе. Случај је хтео да је само пар дана после овог догађаја у Италији почињала важна међународна манифестација на коју је требало да иде и либијска делегација. Када су сазнали да неће добити визе, чланови делегације су молили конзула да пређе преко свега, али он је био непопустљив. Нису помогла ни извињења и молбе из либијског министарства спољних послова (одговорио је отприлике да магарац не издају визе). Коначно, када је закључио да је то било довољно, пристао је да издаје визе, али само након што му у конзулат дође онај полицајац и лично се извини. Тако је и било – полицајац је дошао, скрушено се извинио и тиме је инцидент био окончан.

Инциденти који се тичу дипломата могу бити и много озбиљнији. Навешћемо само два, којих ће се данас мало ко сећа, али који су врло интересантни.

У Лондону је 1768. дошло до двобоја између руског и француског амбасадора, зато што је на некој свечаности руски амбасадор кнез Чернишев (*Чернышев*) сео десно од немачког амбасадора (почасно место) а затим се, претендујући на исто место, између њих увукао француски амбасадор, кнез Шатле (*Châtelet-Lomon*). Двобој је завршен рањавањем руског амбасадора.

Много озбиљнији инцидент догодио се 1661. у Лондону приликом дочека новог шведског амбасадора. Покушај пратње кочије француског амбасадора грофа Естраде (*d'Estrada*) да заузме место у поворци одмах иза шведског, а испред шпанског амбасадора барона Батевиле (*de Batteville*) завршио се битком између пратње двојице дипломата, у којој је страдало десетак

људи уз још око 40 рањених. Мада малобројнији (око 40 против око 150) победу су због срчаности и боље организованости однели Шпанци, који су, убивши неколико коња, онеспособили кочије француског амбасадора. Сазнавши за догађај, Луј XIV протерао је шпанског амбасадора, опозвао свог амбасадора у Мадриду, прекинуо преговоре које је са Шпанијом водио у Фландрији и објавио шпанском краљу Филипу IV (иначе, свом тасту) да ће против њега заратити ако убудуће француски посланици не буду имали првенство пред шпанским и ако му Филип не да свечану сатисфакцију за нанету увреду. Да би избегао рат, шпански краљ је послао посланство које је Лују изразило жаљење због инцидента и изјавило да убудуће шпански посланик неће долазити тамо где је француски посланик већ стигао пре њега.

Осим што чак и данас понекад међусобно сукобљавају, па и физички, дипломате су неретко жртве терористичких и других напада, отмица и слично. Међутим, догађа се и да особље дипломатског представништва чини акте насиља против других лица што представља тежак дипломатски инцидент.

Пример је убиство новинара Хашогија (*Jamal Khassoggi*) 2.10.2018. у конзулату Саудијске Арабије у Истанбулу. Ушао је у конзулат да би подигао документе, неопходне за закључење брака, али је ту ухваћен, мучен и убијен. Остаци његовог раскомаданог тела нађени су неколико дана касније у бунару резиденције конзула Саудијске Арабије, неколико стотина метара даље од конзулата. Власти те земље тврдиле су да је Хашоги неповређен напустио конзулат, а затим (када се на надзорним камерама није видело да је изашао из конзулата) да је страдао случајно, у тучи са људима које је срео у конзулату. Касније је министар иностраних послова Саудијске Арабије назвао догађај ужасном грешком и трагедијом, изразио саучешће родбини убијеног и обећао кажњавање криваца, а затим је јавни тужилац те земље потврдио да није реч о случајном, већ о планираном убиству. Догађај је изазвао оштру реакцију Турске као територијалне државе, али и осуду других држава, укључујући САД и водеће земље ЕУ.

Остали инциденти

Разни инциденти настају из различитих разлога – у вези са положајем држављана једне земље у другој, поводом судара бродова, у вези са отмицама и обарањем авиона, поводом изливања нафте или отпадних вода, услед откривања страних шпијуна итд.

Неки од најпознатијих примера су потапање 1915. британског путничког брода „Лузитанија (*RMS Lusitania*)²⁶; откривање и хапшење 1974. источнонемачког шпијуна у Западној Немачкој, Гијома (*Günter Guillaume*) блиског сарадника и секретара западнонемачког канцелара В. Бранта (*Willy Brandt*) који је због тога одмах поднео оставку; отмица 1985. италијанског путничког брода „Ахиле Лауро“ (*Achille Lauro*);²⁷ обарање 1983. корејског путничког авиона на линији *KAL 007* изнад територије Совјетског Савеза;²⁸ обарање 1988. изнад Персијског залива путничког авиона ракетом испаљеном са америчке крстарице;²⁹ обарање 1988. путничког авиона америчке компаније Пан Американ изнад Локербија

26 Без претходног упозорења потопила га је немачка подморница у близини Ирске. Погинуло је 1.198. људи међу којима и 128 држављана САД, што је усталасало јавност те земље и убрзало улазак САД у Први светски рат на страни Антанте.

27 У египатским водама отела су га 4 припадника Палестинског ослободилачког фронта и захтевала да се 50 њихових саборца ослободи из израелских затвора. После драме која је трајала неколико дана, при чему су убили једног путника – држављанина САД само зато што је Јеврејин, отмичари су пустили брод и таоце и, у складу са договором са египатским властима, редовном линијом полетели египатским авионом за Тунис. Међутим, авион су пресрели ловци САД и принудили га да слети у војну базу САД на Сицилији. Ту је отмичаре ухапсила италијанска полиција, после чега их је италијански суд осудио на дуге затворске казне.

28 Авион је 1.9.1983, на лету са Аљаске у Сеул знатно скренуо са курса (преко 500 км) и ушао у ваздушни простор СССР изнад Камчатке, у подручје где су, због војних постројења били забрањени летови. Совјетски ловци покушали су да остваре комуникацију са њим и преузме га, али пошто није одговарао, нити мењао курс, један од ловаца је испалио ракету и оборио га. Погинуло је свих 269 путника и чланова посаде. СССР је саопштио да је оборен неидентификовани авион који је био у шпијунској мисији, док су САД тврдили да су Совјети знали да је у питању цивилни ваздухоплов и свесно извршили масакр. Након поновљене истраге Међународна организација за цивилно ваздухопловство (ИКАО) закључила је да је највероватнији узрок инцидента то што су пилоти наместили аутопилот и нису проверавали координате одн. курс. Постоји и раширена неслужбена верзија према којој је авион намерно (по свему судећи без знања посаде) скренут с курса како би се у његовој радарској сенци сакрио амерички шпијунски авион RC-135.

29 То се догодило 3.7.1988. Погинули су сви који су били у авиону – 290 људи. Американци су се правдали да је авион грешком идентификован као ирански ловац. Напротив, Иран је тврдио да је свесно нападнут путнички ваздухоплов. Након што су спор у вези са висином накнаде штете предале 1989. Међународном суду правде, две државе су постигле поравнање којим су САД пристале да плате 131,8 милиона долара.

у Шкотској, бомбом коју је подметнуо државни службеник Либије;³⁰ обарање 2014. изнад источне Украјине малезијског путничког авиона;³¹ итд.

ВРСТЕ ИНЦИДЕНАТА ПРЕМА ПОСЛЕДИЦАМА

Премда, строго узев, нису исто што и међународни спорови, кризе или конфликти, у пракси су међународни инциденти понекад тесно повезани са њима, јер ако се брзо не разјасне и изгледе, лако могу да прерасту у неки од тих облика нарушених односа између држава. Са друге стране, догађа се и да један од учесника у већ постојећем спору, кризи или конфликту користи или чак свесно изазива инциденте да би ојачао своју позицију, постигао да међународна заједница осуди његовог противника, испровоцирао прерастање спора или кризе у оружани сукоб, изазвао улазак у те односе других држава и слично.

Примери инцидента који су се изродили у нешто друго, већ су наведени на претходним странама. Овде ћемо размотрити још свега неколицину посебно занимљивих ситуација.

Инциденти који су претворили у спорове

Иако се зависно од природе и тока који добију могу решавати и другим средствима за мирно решавање међународних спорова, као што су посредовање, мирење, арбитража итд. (Кривокапић 2017, 250-447) за многе спорове

30 У нападу извршеном 21.12.1988. погинуло је 259 људи у авиону и још 11 на земљи (од пада делова летелице). Савез безбедности је због тога увео Либији санкције. Либија је 1999. изручила двојицу окривљених, уз услов да им се суди у неутралној земљи. На суђењу одржаном у Холандији један од њих је осуђен на доживотни затвор, док је други проглашен невиним. На основу споразума са В. Британијом и САД Либија је породицама погинулих исплатила по 10 милиона долара у замену за укидање санкција.

31 Оборен је 17.7.2014. изнад Доњецке области у источној Украјини у којој су се водиле борбе између снага Кијева и проруских побуњеника. Погинуло је свих 283 путника и 15 чланова посаде. По Украјини и Холандији, из које је полетео и коју је Украјина овластила да спроведе истрагу, оборен је ракетом земља-ваздух „Бук“, допремљеном из Русије и испаленом са положаја побуњеника. Русија и власти побуњене Доњецке Републике су то негирани и тврдили да је авион пројектилом ваздух-ваздух оборно украјински ловац. И даље нема чврстих доказа о томе ко је крив. Занимљиво је приметити да је В. Волошин, украјински пилот, кога је Москва оптужила да је оборно авион, марта 2018. пронађен мртв у свом стану са прострелном раном.

који су потекли из неког инцидента карактеристично је да су решени путем истражних (анкетних) комисија.

Навешћемо три некада позната, а данас релативно заборављена случаја који су сви везани за догађаје на мору, а састојали у нападу ратног брода зарађене стране на неутрални брод (Новаковић 1938, 124-125; Hamilton, Requena, van Scheltinga, Shifman 1999, 303-312; Merrills 2005, 47-52).

Први је избио између Италије и Француске тако што су за време италијанско-турског рата (1911-1912) италијански ратни бродови 1912. узаптели француски пароброд *Tavignano* и отворили ватру на још два француска брода (*Samoua* и *Gaulois*) са тврдњом да се баве комтрабандом. Спорно је било да ли се то догодило на отвореном мору (како је тврдила Италија) или у територијалним водама француског протектората Туниса (како је тврдила Француска). Од тачног утврђивања положаја француских бродова у критичним тренуцима зависила је оцена законитости аката италијанске морнарице – ако су бродови били на отвореном мору, Италијани су имали право да прибегну односним мерама, али ако су се нашли у територијалним водама неутралне државе, акције против њих биле су противправне. Из налаза трочлане истражне комисије (по један италијански, француски и британски поморски официр) која је саслушала сведоке, проучила документе и извршила увиђај, следило је чак и ако је *Tavignano* узапћен изван територијалних вода Туниса, отварање ватре на друга два брода се догодило унутар тих вода. Спор је решен и инцидент изглађен тиме што је Италија пристала да на име накнаде штете плати 5.000 франака.

У другом случају радило се о потапању 1917. норвешког брода *Tiger* од стране немачке подморнице у близини обала Шпаније. И овде је утврђивање истине поверено трочлавној комисији коју су чини поморски официри двеју страна, са неутралним чланом и уједно председником из Данске. Комисија је закључила да се све догодило у водама неутралне Шпаније. Пошто су стране у спору обавезале да ће налаз комисије прихватити као правно обавезујући, тиме је спор решен.

Трећи случај тиче се потапања холандског пароброда *Tubantia*. Мада се то догодило током Првог светског рата (1916) спор је добио епилог тек по његовом окончању, налазом

истражне комисије објављеним 1922. г. Холандија која је била неутрална у Првом светском рату, тврдила је да је њен брод на отвореном мору торпедом потопила немачка подморница и тражила одштету. Немачка је прво тврдила да у близини није било немачких подморница, те да је брод страдао од мине или торпеда Британаца, а када је постало јасно да је ипак реч о немачком торпеду (у чамцима за спасавање пронађени његови фрагменти) изјавила је да се радило о пројектилу који је 10 дана раније испален на британски разарач и који је, промашивши циљ, остао активан и на крају случајно потопио холандски брод. Питање је предато петочлавној истражној комисији морнаричких официра из Холандије, Немачке, Данске, Шведске и са правником из Швајцарске као председником. Она је једногласно закључила да је брод заиста потопила немачка подморница UB-13. Немачка је то прихватила и исплатила Холандији одштету.

Инциденти и спорне ситуације које из њих проистичу не успавају увек да буду решени на задовољавајући начин, за шта је пример Манџуријски инцидент. Радило се о разјашњењу околности у вези са подметањем експлозива 18.9.1931. поред железничке пруга крај места Мукден у Манџурији, на територији Кине. Јапан је оптужио кинеске дисиденте за напад и искористио овај догађај за инвазију и окупацију Манџурије, а 6 месеци касније ту је формирао своју марионетску државу Манџукуо. Заправо све је било инсценирано – експлозив су у близини колосека (али на довољној удаљености да га не оштети) подметнули сами Јапанци да би за то оптужили Кинезе и себи обезбедили изговор за већ планирани упад у Манџурију. На захтев Кине Друштво народа је 1931. оформило петочлану истражну комисију на чијем је челу био Британац Литоном (*Victor Bulwer-Lytton*) док су остали чланови били из Италије, Француске, Немачке и САД. Комисија је у пролеће 1932. провела 6 недеља у Манџурији и мада јој јапанске власти нису дале пуну слободу кретања, успела је да сакупи довољно грађе за извештај у коме је изнела налазе до којих је дошла и предлог за мирно решење ситуације. Премда није изричито означила Јапан као агресора, њен извештај је обелоданио јапанску превару као и то да је марионетска влада створена вољом Јапана, а не локалног становништва. То је довело

до дипломатске изолације Јапана на шта је он одговорио иступањем из Друштва народа (1933). Правда, дакле, није задовољена.

Инциденти који су прерасли у кризе

У неким случајевима инциденти изазивају напетост која траје релативно дуго, утиче на широку палету односа, те стога прераста у међународну кризу. Један од најпознатијих савремених случајева је Техеранска талачка криза, која је избила упадом 4.1.1979. групе исламистичких студената у амбасаду САД у главном граду Ирана. Студенти, који су деловали уз пасивно држање иранских власти, заробили су 52 службеника и архиву амбасаде. Иранци су овај акт, супротан нормама императивним међународног права о неповредивости дипломатских мисија и дипломата правдали реакцијом на дугогодишње мешање САД у унутрашње ствари Ирана и тиме да је (по њима) амбасада легло шпијуна. Уз то, истакли су чињеницу да су САД пружиле азил свргнутом шаху Рези Пахлавију и захтевали су његово изручење. Као одговор, САД су блокирале огромна финансијска средства Ирана у америчким банкама. Почела је криза која је трајала 444 дана, за које време су таоци (особље амбасаде) држани у заточеништву на разним локацијама. Односи између САД и Ирана су се додатно заоштрили када су Американци покушали да силом ослободе таоце, што се претворило у фијаско у којем су страдали 8 америчких специјалаца и 1 ирански цивил. Криза је окончана тек 20.1.1981, тако што су прво САД одблокирале иранска средства у својим банкама. На окончање кризе утицала су три догађаја: 27.7.1980. умро је бивши шах (па је нестао проблем везан за захтев за његово изручење); 22.9.1980. Ирак је напао Иран, услед чега је Ирану постао преко потребан новац за финансирање учешћа у том сукобу; управо 20.1.1981. на дужност председника САД ступио је нови човек – Роналд Реган. Таоци су путени истог дана када је он преузео функцију.

Инциденти који су се изродили у конфликте

Пример коришћења неважног инцидента за започињање рата је оно што је довело до оружаног сукоба између Велике Британије и Шпаније на Карибима 1739-1742. Наиме, 1731. шпанска обалска стража зауставила је британски трговачки брод *Rebecca* који је незаконито трговао румом у шпанским колонијама на Антилима и одвела га у Хавану ради прегледа. Тамо су Шпанци малтретирали капетана брода, Џенингса (*Robert Jenkins*) и одсекли му лево уво. Када се вратио у Лондон жалио се краљу, али без успеха. Онда је 8 година касније пред британским парламентом показао одсечено уво и сведочио како су Шпанци насилни и окрутни према британским поморцима. Згрожени, посланици су закључили да је нанета увреда читавој Британији, те су од премијера Р. Волпоа (*Robert Walpole*) затражили да одмах објави рат Шпанији, што је овај 23.10.1739. и учинио. Остало је питање да ли је уво које је Џенингс показао било стварно његово и како га је заиста изгубио. Заправо овај инцидент је послужио (и то много година након што се догодио) као повод за рат који је започет из сасвим других разлога – због настојања енглеских трговаца да себи обезбеде слободу трговине у шпанским колонијама.

Суштински безазлен инцидент довео је до тзв. Посластичарског рата (1838-1839) између Француске и Мексика. Наиме, 1832. у време нереди у градићу Такубаја, у близини Мексико Ситија, мексички војници опљачкали су и оштетили посластичарницу неког Ремортела, иначе француског држављанина. Он је од мексичких власти захтевао накнаду штете од чак 60.000 пезоса, премда је читава посластичарница вредела мање од 1.000 пезоса. Када ни после поновљеног захтева није добио обештећење, обратио се 1837. француском краљу Лују Филипу (*Louis-Philippe I*) тражећи од њега заштиту. Као резултат тога, Француска је од Мексика затражила огромно обештећење од 600.000 пезоса, које је укључивало посластичаревих 60.000, али и обештећење за другу штету нанету француским држављанима у Мексику. Након што је мексички председник Бустаманте (*Anastasio Bustamante*) одбио тај захтев, Французи су флотом блокирали мексичке луке, бомбардовали са бродова и заузели главну мексичку

луку Веракруз и успели да заробе читаву мексичку морнарицу. Француске снаге повукле су се тек када је потписан мировни уговор којим се мексичка влада обавезала да исплати тражених 600.000 пезоса. Ипак, Мексико тај износ никада није платио. У рату због једне посластичарнице који је трајао више од 3 месеца погинуло је око 130 и рањено око 200 људи (Robertson 1944, 222-252; Klein 2013).

Један од најпознатијих случајева коришћења инцидента у политичке сврхе је убиство аустро-угарског надвојводе Фердинанда у Сарајеву 28.6.1914. На први поглед оно је било разлог рата између Аустро-Угарске, а тиме и Првог светског рата. При томе се обично заборавља да је Београд понудио Бечу да решење спорних питања потраже код Сталног арбитражног суда, али да се овај на то није ни осврнуо, јер је подстицао Немачком желео рат. Али то није све. Права истина је да је Аустро-Угарска годинама планирала рат против Србије и само чекала прави тренутак. Уосталом, постоје докази да је начелник аустро-угарског генералштаба Хецендорф (*Franz Conrad von Hötzendorf*) стално својој влади предлагао рат против Србије – први пут још 1906, а затим и у наредним годинама, да би само у последњих годину и по дана пре Сарајевског атентата, од 1.1.1913. до 1.6.1914. (скрећемо пажњу да се атентат догодио пуне 4 недеље након тога, тек 28.6.1914) то учинио чак 24, а по неким изворима и свих 26 пута! Уосталом, да подсетимо и на то да су Фердинанда убили на територији његове земље, његови сопствени држављани, те да учешће Србије у томе није доказано. Да направимо и једну паралелу – тачно 20 година касније југословенског краља је у иностраној земљи убио странац, па ипак Југославија није објавила рат никома.

Један од најпознатијих примера свесног изазивања међународног инцидента да би се друга страна навела да учини погрешан корак, па и да непотребно уђе у рат је тзв. Емска депеша, одн. телеграм о сусрету 13.7.1870. у бањи у Емсу пруског краља Вилхелма I и француског амбасадора грофа Бенедетија. Краљ је одлучно, али углађено одбио француске захтеве да се заувек одрекне претензија било ког члана своје породице упражњени шпански престо и тиме је разговор завршен. Депеша о састанку послата је истог дана телеграфом из бање у Берлин, пруском канцелару Бизмарку. Пошто га

је краљ овластио да припреми саопштење за јавност, он је депешу намерно скратио и стилизовао тако да има оштрији, за Француску увредљив тон (из краљевог одговора избацио је учтиве и помирљиве изразе) а затим је такав текст проследио штампи и пруским мисијама у иностранству, желећи да тиме изазове инцидент и испровоцира рат са Француском. То се и догодило. Увређен, Наполеон III је 19.1870. објавио рат Пруској (томе су додатно допринели погрешни преводи и доливање уља на ватру од стране штампе, што је узбуркало јавност у Француској). У том рату (1870-1871) Француска је доживела тежак пораз.

Конечно, може се радити и о лажној акцији у којој се ствара привид да се инцидент догодио, премда га заправо није било. Ту, дакле, нема ничег спорног, па ни потребе да се нешто решава. На делу је само тражење оправдања за неку незакониту или неморалну акцију, посебно за оружани напад. Један од примера је већ поменути Тонкиншки инцидент (1964). Посебно радо такве кораке је предузимао Хитлер. Уосталом, он је 31.8.1939. инсценирао напад Пољака на радио-станицу у Глајвину да би са тврдњом да је реч о самоодбрани имао изговор за већ припремљени напад на Пољску. Ни он сам није слутио да је тиме почео највећи и најкрвавији сукоб у историји.

За крај, међу најилустративнијим примерима из савремене праксе су инцидент у селу Рачак, на Косову и оно што се догодило после њега. Ту је 15.1.1999. дошло до окршаја између српске полиције и наоружаних албанских побуњеника (припадника тзв. ОВК) у којем је погинуло 45 Албанаца. Све су посматрали 3 групе верификатора ОЕБС и екипа француске ТВ које су полицијске снаге позвале да прате догађај. Нико од њих није пријавио никакав злочин. Међутим, шеф посматрачке мисије ОЕБС Американац Вокер (*William Walker*) који је сутрадан дошао у село, изјавио да је реч о ужасном масакру мирних сељана. То је узбуркало светску јавност, део које је тражио хитну војну акцију против „дивљих Срба“ за „заустављање геноцида над Албанцима“. Заправо, Вокерова оцена била је први корак ка већ планираној агресији НАТО-а на Југославију, која је уследила кроз 2 месеца. Неколико година након догађаја дефинитивно је доказано да никаквог злочина није било, да се радило о одлично изведеној антитерористичкој

акцији против бораца ОВК. Уосталом, суочен са доказима, Хашки трибунал није нашао основ да у вези са тим против било кога подигне оптужницу. Штавише, акција српских снага била је у тој мери професионално изведена да је ушла у уџбенике НАТО специјалаца. Данас углавном више није спорно, па ни међу аналитичарима на Западу, да је тзв. Случај Рачак био превара која је требало да обезбеди основу за примену оружане силе против Југославије (Krivokapić 2019, 31-33).

ЛИТЕРАТУРА

- Baumann, Carol Elder. 1973. *The Diplomatic Kidnappings: A Revolutionary Tactic of Urban Terrorism*. Leiden: Martinus Nijhoff.
- Зорић, Миланко. 2010. „Међународне кризе“. *Војно дело*, 4, 292-333.
- Иљин, Ю. Д. 2008. *Международное публичное право*. Москва: Норма.
- Işyar, Ömer Göksel. 2008. „Definition and Management of International Crises”. *Perceptions*, Winter, 1-10.
- Klein, C. 2013. „The Pastry War, 175 Years Ago“, *History*, Nov. 27, 2013, www.history.com/news/the-pastry-war-175-years-ago
- Кривокапић, Борис. 2017. *Међународно јавно право*. Београд: Институт за упоредно право.
- Кривокапић, Борис. 2017. *Мир и рат у међународним односима и праву*. Београд: Институт за упоредно право.
- Кривокапић, Борис. 2018. „Примена силе против појединаца, везано за међународне односе у миру“. У: *Употреба силе у међународним односима*, Жаклина Новичић (ур.). Београд, 201-228.
- Krivokapić, Boris. 2019. „The NATO Bombing of Yugoslavia (1999) 20 Years Later – Problems of Legality, Legitimacy and Consequences”. *David vs. Goliath: NATO war against Yugoslavia and its implications*, Nebojša Vuković (ed.). Belgrade, 19-56.

- Лебедева, М.М. 1999. *Политическое урегулирование конфликтов*. Москва: Аспект Пресс.
- Merrills, J. G. 2005. *International Dispute Settlement*. NYC: Cambridge University Press.
- Митић, Миодраг. 2002. *Поете у фракту*. Београд: Филип Вишњић.
- Новаковић, Милета. 1938. *Основи међународног јавног права*, II. Београд: Привредник.
- Петровић, Славољуб Ђера. 2001. *Дипломатски практикум*. Београд: ДТА.
- Robertson, William Spence. 1944. „French Intervention in Mexico in 1838”, *Hispanic American History Review*, no. 2, 222-252.
- Hamilton P., Requena H.C., van Scheltinga L. and Shifman B. (eds.). 1999. *The Permanent Court of Arbitration: International Arbitration and Dispute Resolution*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Houben, Marc. 2005. *International Crisis Management: The Approach of European States*. London: Routledge.

Boris Krivokapić*Business and Law Faculty, University
„Union – Nikola Tesla”, Belgrade***INTERNATIONAL INCIDENTS - CONCEPT AND TYPES****Resume**

The paper deals with the complex problem of international incidents, which has both theoretical and practical significance. The introductory part deals with the notion of an international incident, which is defined as an unpleasant case, small conflict, etc., which endangers or spoils relations in the international community, especially between states or causes other more or less pronounced harmful consequences. Then, basic similarities and differences between international incidents, disputes, crises and conflicts were pointed out. The second part of the paper contains a classification of international incidents according to the reasons for which they occur. Here it is pointed out that incidents can occur as a consequence of decisions of governments, actions of state bodies independent of the will of the government, actions of independent individuals, accidents, natural events, but also for various other reasons, and even due to animal actions. The next part of the paper deals with the types of incidents according to their nature, where military incidents, border incidents, assassinations and diplomatic incidents are dealt with separately, because they most often break out between states and their consequences can be very severe. Finally, the last part of the paper deals with the types of incidents according to their consequences. There are analysis and examples of incidents that turned into disputes, incidents that escalated into crises and, finally, incidents that degenerated into conflicts, whether someone took advantage of certain events or even created incidents so that could use them for its own purposes, including even starting an armed conflict. The paper contains a really large number of cases from practice, some of which have been forgotten, while others concern the very recent events.

Keywords: *international law, international incidents, international disputes, international crises, international conflicts*

* Овај рад је примљен 24. јула 2020. године, а прихваћен за штампу на телефонском састанку Редакције, 1. октобра 2020. године.